

Voorrede Theologisch Politiek Tractaat (TTP) van Spinoza

[1] Als de mensen in staat waren al hun zaken volgens een vast plan te regelen of als het lot hun altijd goed gezind was, zou het bijgeloof geen vat op hen hebben. Maar aangezien zij dikwijls zo in het nauw gedreven worden dat ze zich geen raad meer weten, en meestal jammerlijk heen en weer geslingerd worden tussen hoop en vrees - doordat ze de onzekere gunsten van het lot zo mateloos begeren - zijn ze doorgaans al te zeer geneigd aan alles maar geloof te schenken.

[2] Ik denk dat ieder dit wel weet, ofschoon ik geloof dat de meesten zichzelf niet kennen. Want ieder die onder de mensen leeft, ziet wel dat de meesten als het hun goed gaat de wijsheid in pacht menen te hebben en dat ze zich beledigd achten als iemand hun raad wil geven, maar dat ze in tegenspoed niet weten waar ze heen moeten: dan vragen ze iedereen smekend om raad en volgen elk advies dat ze te horen krijgen op, hoe dwaas, ongerijmd of onzinnig het ook is. Als ze met grote verbazing iets ongewoons zien, geloven ze dat het een wonderteken is, dat op de toorn van de goden of van het Opperwezen wijst, en dus houden ze het voor een erge zonde de godheid niet met offers en geloften gunstig te stemmen, onderhevig aan bijgeloof als ze zijn. Op die manier verzinnen ze oneindig veel dingen en verklaren de hele natuur op de wonderlijkste wijzen, alsof die even krankzinnig was als zichzelf.

[3] Daar het hiermee dan aldus gesteld is, zien wij dat vooral zij zich geheel overgeven aan iedere vorm van bijgeloof, die mateloos naar onzekere dingen verlangen: allen roepen ze, vooral wanneer ze in gevaar verkeren en zichzelf niet kunnen helpen, met geloften en weekhartige tranen goddelijke hulp in, en noemen de rede - omdat die geen zekere weg kan wijzen naar de ijdele dingen die ze begeren - blind, en menselijke wijsheid ijdel. Daarentegen geloven ze in waanvoorstellingen van de verbeelding, in dromen en kinderachtige dwaasheden, als waren het goddelijke orakels. Zo zeer brengt vrees de mensen tot waanzin.